

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

**Навчально-науковий інститут бізнесу та сучасних технологій
Кафедра менеджменту**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, д.е.н., проф.

Л.М. Шимановська-Діанич

(підпис)

(ініціали, прізвище)

«31» серпня 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
**«РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ ТА УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ
БІЗНЕСУ»**

освітня програма/спеціалізація «Бізнес-адміністрування»

спеціальність 073 Менеджмент
(код) (назва спеціальності)

галузь знань 07 Управління та адміністрування
(код) (назва галузі знань)

ступінь вищої освіти магістр
(бакалавр, магістр, доктор філософії)

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена та
рекомендована до використання в освітньому
процесі на засіданні кафедри менеджменту
Протокол від «31» серпня 2021 року № 12

Полтава 2021

Укладач програми:

Власенко В.А., доцент кафедри менеджменту
Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
к.е.н., доцент

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми «Бізнес-
адміністрування» спеціальності 073
«Менеджмент» ступеня магістр,
к.е.н., доцент

(підпис)

Я.О. Барібіна
(ініціали, прізвище)

«31» серпня 2021 року

ЗМІСТ

Розділ 1. Опис навчальної дисципліни.....	4
Розділ 2. Перелік компетентностей, які забезпечує дана навчальна дисципліна, програмні результати навчання.....	5
Розділ 3. Програма навчальної дисципліни.....	8
Розділ 4. Тематичний план навчальної дисципліни.....	15
Розділ 5. Оцінювання результатів навчання	41
Розділ 6. Інформаційні джерела	43
Розділ 7. Програмне забезпечення навчальної дисципліни	48

Розділ 1. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1. Загальна характеристика навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент та управління безпекою бізнесу» для студентів спеціальності 073 Менеджмент

Місце у структурно-логічній схемі підготовки	Пререквізити: «Основи менеджменту», «Теорія організації», «Управління розвитком організації та бізнесу», «Стратегічний менеджмент», «Фінансовий менеджмент», «Статистика і прикладна статистика»	
Мова викладання	українська	
Статус дисципліни – вибіркова у відповідності до навчального плану		
Курс/семестр вивчення	2 курс магістратури/1 семестр	
Кількість кредитів ЄКТС/ кількість модулів	3 кредити ЄКТС/90 годин кількість модулів – 3	
Денна форма навчання:		
Кількість годин:		
- загальна кількість (1 семестр): 90.		
- лекції: 16		
- практичні заняття: 20		
- самостійна робота: 54		
- вид підсумкового контролю (ПМК, екзамен): ПМК		
Заочна форма навчання		
Кількість годин:		
- загальна кількість (1 семестр): 90.		
- лекції: 4		
- практичні заняття: 4		
- самостійна робота: 82		
- вид підсумкового контролю (ПМК, екзамен): ПМК		

Розділ 2. Перелік компетентностей, які забезпечує дана навчальна дисципліна, програмні результати навчання

Мета вивчення навчальної дисципліни: набуття майбутніми фахівцями системи знань, умінь і навичок щодо розробки та здійснення політики управління ризиками при здійсненні господарської діяльності підприємства сфери бізнесу, виявлення та аналізу ризиків, а також сприяння формуванню у майбутніх фахівців розуміння можливості вірної, науково-обґрунтованої роботи щодо управління ризиками, що виникають у процесі функціонування бізнес-підприємства; оволодіння студентами теоретичними знаннями з питань дослідження стану економічної безпеки підприємств приватного, публічного та громадського секторів, формування у майбутніх фахівців новітньої системи знань та навиків щодо організації та управління системою економічної безпеки на бізнес-підприємствах.

Завдання вивчення навчальної дисципліни:

обґрунтування методологічних принципів управління ризиками на сучасних підприємствах сфери бізнесу;
надання цілісного бачення про систему управління ризиками, що виникають у процесі функціонування підприємства, їх структуру та класифікацію;
надання основного уявлення про стратегію і тактику ризик-менеджменту, організацію ризик-менеджменту, особливості організації ризик-менеджменту на підприємстві;
навчання оцінювати ризик підприємства, визначати його рівень, обирати способи зменшення ризику;
засвоєння основ прийняття управлінських рішень в умовах ризику та визначення завдань встановлення оптимального рівня ризику бізнес-підприємства;
надання уявлення про застосування сучасних методів управління ризиками на підприємствах та в організаціях;
набуття теоретичних знань з управління безпекою підприємств сфери бізнесу;
вивчення управлінських підходів щодо організації процесу забезпечення економічної безпеки на макро- та макrorівнях;
опанування методичним інструментарієм виявлення загроз економічній безпеці підприємства та оцінки її рівня;
впровадження заходів щодо досягнення економічної безпеки за підвидами (фінансової, ринкової, міжнародної, інформаційної тощо);
формування системи показників, що оптимально та якісно відображають усі складові економічної безпеки підприємств сфери бізнесу;
оволодіння навичками розробки інструментарію управління економічною безпекою підприємства із використанням сучасних технологій безпекоорієнтованого управління;
оцінка та аналіз стану економічної безпеки підприємства;
розробка комплексу рекомендацій для зниження ризиків діяльності бізнес-підприємств та підвищення рівня їх економічної безпеки.

Таблиця 2. Перелік компетентностей, які забезпечує навчальна дисципліна,
програмні результати навчання

Програмні результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач
<p>ПР 01. Критично осмислювати, вибирати та використовувати необхідний науковий, методичний і аналітичний інструментарій для управління в непередбачуваних умовах.</p> <p>ПР 02. Ідентифікувати проблеми в організації та обґрунтовувати методи їх вирішення.</p> <p>ПР 03. Проектувати ефективні системи управління організаціями.</p> <p>ПР 06. Мати навички прийняття, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в непередбачуваних умовах, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність.</p> <p>ПР 07. Організовувати та здійснювати ефективні комунікації всередині колективу, з представниками різних професійних груп та в міжнародному контексті.</p> <p>ПР 10. Демонструвати лідерські навички та вміння працювати у команді, взаємодіяти з людьми, впливати на їх поведінку для вирішення професійних задач.</p> <p>ПР 11. Мати навички забезпечення особистого професійного розвитку та планування власного часу.</p>	<p style="text-align: center;">Загальні компетентності</p> <p>ЗК 01. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.</p> <p>ЗК 02. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).</p> <p>ЗК 03. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК 04. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.</p> <p>ЗК 06. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ЗК 07. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p style="text-align: center;">Спеціальні компетентності</p> <p>СК 01. Здатність обирати та використовувати концепції, методи та інструментарій менеджменту, в тому числі у відповідності до визначених цілей та міжнародних стандартів.</p> <p>СК 02. Здатність встановлювати цінності, бачення, місію, цілі та критерії, за якими організація визначає подальші напрями розвитку, розробляти і реалізовувати відповідні стратегії та плани.</p> <p>СК 03. Здатність до саморозвитку, навчання впродовж життя та ефективного самоменеджменту.</p> <p>СК 04. Здатність до ефективного використання та розвитку ресурсів організації.</p> <p>СК 05. Здатність створювати та організовувати ефективні комунікації в процесі управління.</p> <p>СК 06. Здатність формувати лідерські якості та демонструвати їх в процесі управління людьми.</p> <p>СК 07. Здатність розробляти проекти, управляти ними, виявляти ініціативу та підприємливість.</p> <p>СК 09. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, приймати ефективні</p>

	<p>управлінські рішення та забезпечувати їх реалізацію.</p> <p>СК 10. Здатність до управління організацією та її розвитком.</p> <p>СК 11. Встановлювати критерії, за якими організація визначає подальші напрями розвитку, розробляти і реалізовувати відповідні стратегії та плани.</p> <p>СК 12. Проводити аналіз діяльності підприємства та розробляти консультаційні проекти.</p> <p>СК 13. Управляти компанією в міжнародному контексті шляхом планування і контролю, ґрунтуючись на принципах етики і соціальної відповідальності і застосовуючи адекватні концепції, методи та інструменти.</p> <p>СК 14. Аналізувати вплив макро- і мікрооточення на бізнес-організацію з використанням відповідних інструментів.</p>
--	---

Розділ 3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Теоретичні засади ризику в діяльності підприємства

Тема 1. Ризик і підприємництво. Теоретичні засади вивчення ризику

Ризик-менеджмент і його місце в управлінні соціально-економічними системами. Еволюція науки про ризик і її сучасний стан. Ризик в умовах централізованого та ринкового управління економікою, наслідки ігнорування ризиків.

Характерні ознаки чинника ризику як об'єкту управління сучасним бізнес-підприємством. Ситуації прийняття управлінських рішень в умовах ризику. Взаємозв'язок ризику і шансу як повної групи подій. Вплив чинника ризику на результати роботи підприємства.

Ризик-менеджмент як галузь наукового управління. Сутність ризик-менеджменту та його структурні елементи. Характерні особливості ризик-менеджменту. Мета і завдання ризик-менеджменту.

Підходи до управління ризиками та їх зміст. Порівняння існуючих концепцій ризик-менеджменту підприємств. Характеристика основних етапів розвитку ризик-менеджменту.

Місце ризик-менеджера у структурі підприємства. Функціональні обов'язки ризик-менеджера.

Тема 2. Теоретична сутність та зміст ризику як економічної категорії

Загальний огляд понять ризику та особливості їх формування. Невизначеність, надійність та безвідмовність системи та їх взаємозв'язок з поняттям ризику. Аспекти прояву ризику в сучасних умовах господарювання.

Взаємозв'язок між основними поняттями ризик-менеджменту. Характеристика ситуацій невизначеності та ризику. Характерні риси ризику. Характеристика ступеню ризику і міри (ціни) ризику. Втрати від настання ризикової ситуації.

Поняття невизначеності та чинники, що її визначають. Причини виникнення невизначеності. Причини виникнення ризикової ситуації.

Суб'єкт і об'єкт ризику. Ризик як економічна категорія. Імовірність ризику. Наслідки реалізації ризику. Життєвий цикл ризикової ситуації.

Тема 3. Природа ризиків, загальна характеристика факторів та чинників ризику в сучасних умовах господарювання

Зовнішні чинники ризику прямої дії. Зовнішні чинники ризику непрямої дії. Внутрішні чинники ризику.

Зовнішнє середовище підприємства та пов'язані з ним ризики. Характеристика зовнішніх та внутрішніх факторів ризику у діяльності підприємства. Основні функції ризику як економічної категорії. Джерела та причини виникнення ризиків у роботі соціально-економічних систем. Умови виникнення ризиків. Об'єктивна і суб'єктивна природа економічного ризику.

Особливості управління комерційними ризиками. Загальна характеристика галузевих і структурних ризиків. Вплив криміногенних ризиків на розвиток

підприємств сфери бізнесу. Управління екологічними ризиками.

Причини виникнення та особливості управління внутрішніми ризиками підприємства. Внутрішнє середовище підприємства як місце виникнення ризиків. Бізнес-процеси на підприємстві. Управлінські дисфункції як причина виникнення внутрішніх ризиків. Адміністративні ризики та передумови їх виникнення. Особливості управління технічними, виробничими, соціальними і психологічними ризиками на підприємстві.

Тема 4. Класифікація ризиків, притаманних діяльності сучасних підприємств та їх загальна характеристика

Основні підходи до класифікації ризиків. Універсальна класифікація. Базова класифікація ризиків підприємств (чисті та спекулятивні ризики). Загальна характеристика економічних ризиків підприємства. Загальна характеристика управлінських (організаційних) ризиків підприємства.

Характеристика основних підходів до класифікації ризиків. Особливості класифікації ризиків. Основні класифікаційні ознаки ризиків: залежно від можливого результату (ризикової події), за джерелом виникнення, за ступенем небезпеки для підприємства, за ступенем доцільності, залежно від можливості уникнення втрат, за причинами виникнення, за ступенем (ймовірністю) настання втрат, за можливістю страхування, залежно від джерела небезпеки, за сферою виникнення, за періодом існування, за сферами діяльності підприємства.

Чисті та спекулятивні ризики та їх різновиди. Роль фінансових ризиків у господарсько-фінансовій діяльності підприємства: інфляційні, валютні, інвестиційні, кредитні, відсоткові ризики. Проблеми страхування виробничих (операційних) ризиків в Україні на напрями їх вирішення.

Тема 5. Ризик-менеджмент як система управління ризиком: особливості побудови та реалізації

Завдання і принципи управління ризиками на підприємстві. Основні підходи до управління ризиками підприємства. Ризик-менеджмент як система: суб'єкт і об'єкт, функції ризик-менеджменту. Організація ризик-менеджменту, основні правила ризик-менеджменту та умови їх реалізації на підприємстві.

Сутність законів управління ризиками. Загальні, часткові та спеціальні закони управління ризиками. Характеристика принципів ризик-менеджменту та їх особливості. Сучасні методи управління ризиками та їх структурні компоненти. Основні групи методів управління ризиками: юридичні, адміністративні, економічні, соціальні, психологічні, виробничі, науково-прикладні.

Місце суб'єкту та об'єкту ризик-менеджменту у загальній системі управління підприємством. Організація процесу управління ризиками на підприємствах сфери бізнесу. Стандарти організації ризик-менеджменту на підприємстві. Загальна схема управління ризиками. Етапи формування системи управління ризиками на підприємстві.

Міжнародні стандарти управління ризиками: ISO 31010:2019, ISO Guide 73:2009, ISO 31000:2018, COSO ERM, IRM, AIRMIC, FERMA RMS та BASEL II.

Модуль 2. Методичний інструментарій ризик-менеджменту

Тема 6. Загальні підходи до аналізу та оцінки ризику

Структура процесу аналізу ризику. Якісна оцінка ризику. Ризик і втрати. Зони ризику.

Методика аналізу ситуацій ризику у діяльності підприємств сфери бізнесу. Кількісні та якісні показники оцінки ризиків. Оцінка розміру втрат (збитків підприємства) від настання ризикової ситуації. Графічна оцінка ризиків. Метод зон ризиків. Міра ризику.

Зони ризику і ситуації невизначеності. Основні зони ризику: безризикова, допустимого, критичного і катастрофічного ризику.

Оцінка та ідентифікація ризиків. Зовнішні та внутрішні джерела інформації для ідентифікації ризиків. Опис основних елементів ризику.

Методичні засади аналізу ризиків підприємства. Кількісні та якісні (експертні) методи аналізу та оцінки ризиків.

Поняття вимірювання (кількісної оцінки) ризику. Методи кількісної оцінки ризиків: статистичні, ймовірнісно-статистичні, теоретико-ймовірнісні та експертні.

Методи моделювання ситуацій. Методи експертних оцінок та особливості їх використання. Характеристика моделей теорії ігор. Застосування теорії ігор для оцінки ризиків. Моделі теорії черг. Сутність моделей управління запасами. Особливості застосування моделей лінійного програмування.

Моделювання та аналіз ризиків інвестиційних проектів.

Тема 7. Основні показники ризику та способи їх вимірювання

Кількісна оцінка ризику. Метод оцінки фінансової стійкості (аналіз доцільності витрат) підприємства. Оцінка економічного ризику на основі аналізу фінансової діяльності підприємства. Умови вибору та характеристика методів кількісної оцінки та аналізу ризику.

Основні статистичні показники оцінки ризиків. Застосування методів експертних оцінок при оцінюванні ризиків на підприємстві. Характеристика методів «дерева цілей» і «дерева рішень» при оцінюванні ризиків. Матричні методи оцінювання ризиків та їх різновиди. Підходи до оцінювання ризиків на підприємствах сфери бізнесу.

Особливості складання карт ризиків. Регламенти з ризик-менеджменту. Формування реєстрів ризиків. Складання звітів з ризиків.

Метод аналізу сценаріїв. Алгоритм проведення аналізу сценаріїв. Аналіз чутливості. Алгоритм проведення аналізу чутливості. Аналіз показників граничного рівня. Методи імітаційного моделювання ризиків. Метод Монте-Карло.

Тема 8. Організація, стратегія і тактика ризик-менеджменту. Загальна характеристика методів та інструментів управління ризиками

Основні правила ризик-менеджменту. Зміст поняття «стратегія ризик-менеджменту», основні правила стратегії ризик-менеджменту на підприємстві. Тактика ризик-менеджменту. Основні засоби вирішення ризику. Прийоми зниження ризику.

Сутність стратегічного ризик-менеджменту та його основні завдання. Характеристика основних стратегій ризик-менеджменту: портфельна, ділова та функціональна. Конкурентні стратегії підприємства: низьких витрат, широкої диференціації, оптимального розміру витрат, фокусування на низьких витратах і фокусування на диференціації продукції. Основні стратегічні зміни та їх типи.

Складові елементи структурної політики ризик-менеджменту на підприємстві. Види політики дій. Основні форми політик ризик-менеджменту: профілактики, нейтралізації та стимулювання. Ресурсний підхід до тактичного управління ризиками на підприємстві. Основні завдання тактичного управління ризиками підприємств сфери бізнесу.

Особливості страхування, перестраховування та хеджування ризиків в Україні.

Тема 9. Підходи та заходи контролю та фінансування ризику. Ризик і теорія корисності

Особливості аналізу та оцінка ризиків підприємства на етапі проведення переговорів щодо укладання контрактів. Особливості страхування ризиків. Характеристика програмних можливостей щодо аналізу та розрахунку ризиків.

Методи регулювання ризику: ухилення від ризику, зменшення ризику (попередження або зменшення імовірності ризику, зменшення наслідків ризику, поділ і дублювання ризику), передача ризику з метою регулювання. Методи реагування на ризик: прийняття ризику, розподіл та аутсорсинг ризику, попередження ризику та зниження ступеню ризику.

Фінансування ризику. Страхування в ризик-менеджменті. Регулювання апетиту до ризику у системі прийняття стратегічних рішень.

Формування внутрішніх фондів підприємства для покриття випадкових збитків. Моніторинг та коригування системи управління ризиками підприємства. Процес контролю за чинниками виникнення ризиків. Етапи процесу контролю. Процедура контролінгу.

Функція бажаності (корисності) Е. Харрінгтона при оцінці чинників ризику. Характеристика сучасних програмних продуктів для оцінювання ризиків та їх практичне застосування. Основні програми для ризик-менеджменту: ModelRisk, SIPmath, @ Risk, Risk Simulator, AnyLogic Simulation Software, Analytica, RiskyProject (Lite, Professional, Enterprise).

Модуль 3. Теоретико-методологічні засади управління безпекою підприємств сфери бізнесу

Тема 10. Концепція безпеки підприємств та бізнесу

Етимологія поняття «безпека» у системі національної безпеки країни. Основні загрози безпеці підприємницької діяльності. Формування системи безпеки підприємства у ринкових умовах господарювання. Нормативно-правові акти, що регламентують безпеку бізнесу.

Теоретико-методологічні положення безпеки підприємства, її мета, завдання та функції. Реалізація інтересів підприємства як основа забезпечення його економічної безпеки.

Сутність та зміст безпеки в економіці, її мета і завдання. Засоби і методи забезпечення безпеки підприємства. Підходи щодо оцінювання загроз підприємницькій діяльності.

Основні принципи побудови системи безпеки підприємства. Політика, система та стратегії безпеки підприємства. Об'єкти і суб'єкти безпеки. Алгоритм побудови системи безпеки підприємства.

Державне регулювання діяльності підприємств у забезпеченні економічної безпеки. Формування механізму управління безпекою підприємства.

Тема 11. Система економічної безпеки підприємств сфери бізнесу

Сутність, зміст та особливості економічної безпеки підприємства. Концептуальні рівні забезпечення економічної безпеки підприємства. Основні функціональні складові економічної безпеки підприємства. Інтегральний підхід до оцінювання економічної безпеки підприємства.

Еволюція поняття економічної безпеки підприємства. Змістовно-типологічна характеристика економічної безпеки підприємства. Концептуальні засади економічної безпеки. Світовий досвід забезпечення економічної безпеки підприємства. Показники оцінки рівня економічної безпеки підприємства.

Загрози економічній безпеці підприємства. Характеристика зовнішніх та внутрішніх загроз. Інформаційно-аналітичне середовище економічної безпеки підприємства.

Організація системи економічної безпеки підприємства. Інформаційно-аналітичне забезпечення системи управління економічною безпекою підприємства. Стратегічне та інноваційне забезпечення системи управління економічною безпекою підприємства. Стратегія економічної безпеки підприємств сфери бізнесу.

Безпека підприємства у фінансовій сфері. Безпека підприємства в інтелектуальній та кадровій сферах. Безпека підприємства у техніко-технологічній сфері. Безпека підприємства у політико-правовій сфері. Безпека підприємства в інформаційній сфері. Безпека підприємства в екологічній сфері. Безпека підприємства в силовій сфері. Інтерфейсна складова економічної безпеки підприємства.

Тема 12. Методологія управління економічною безпекою підприємств сфери бізнесу

Сутність, мета та завдання управління економічною безпекою підприємств та бізнесу. Складові елементи системи управління економічною безпекою підприємства. Основні принципи, методи та функції управління економічною безпекою підприємства. Механізм управління економічною безпекою підприємства.

Складові економічної безпеки України та методика їх оцінювання. Методичний підхід до оцінювання економічної безпеки регіону та галузі. Комплекс методичних підходів щодо оцінювання економічної безпеки підприємства. Технологія моделювання стану економічної безпеки підприємства.

Основні підходи до дослідження економічної безпеки підприємства. Аналітичне дослідження економічної безпеки підприємства.

Методи визначення рівня безпеки підприємства. Оцінка економічної безпеки підприємства. Основні підходи до оцінювання економічної безпеки підприємства.

Суб'єкти використання оцінок економічної безпеки підприємства.

Моделювання рівня економічної безпеки підприємства. Карта ризику як ефективний інструмент оцінки економічної безпеки підприємства.

Банківська та фінансова безпека бізнес-підприємств. Шахрайство як найбільш поширена загроза діяльності суб'єктів господарювання. Суб'єкти скоєння економічних злочинів.

Поняття інтелектуальної та кадрової складової безпеки підприємства. Основні методи профілактики правопорушень персоналу.

Ринкова складова економічної безпеки підприємства. Експортна та імпортна безпека як важливі складові зовнішньоекономічної безпеки підприємств сфери бізнесу. Аналітична оцінка конкурентів як важлива складова ринкової безпеки підприємства.

Тема 13. Організація роботи служби безпеки підприємства сфери бізнесу

Сутність, структура, основні завдання та функції служби безпеки підприємства в умовах загроз та викликів навколишнього середовища. Організаційне забезпечення діяльності служби безпеки на підприємстві. Оцінювання ефективності функціонування служби безпеки підприємства. Конкурентна розвідка як ключовий напрям роботи служби безпеки підприємства.

Служба безпеки як підсистема підприємства. Процедура створення та ліквідації служби безпеки підприємства. Особливості управління діяльністю служби безпеки підприємства та забезпечення працівниками. Особливості підбору персоналу для роботи у службі безпеки підприємства.

Завдання служби безпеки підприємства із організації режиму та охорони. Діяльність служби безпеки із організації контрольно-пропускного режиму на підприємстві. Охоронна діяльність служби безпеки підприємства.

Гарантування безпеки об'єкта і бізнесу. Гарантування безпеки керівників. Діяльність служби безпеки в кризових ситуаціях. Технологічні заходи гарантування безпеки. Гарантування фізичної безпеки.

Державні та приватні охоронні фірми як альтернатива створення служби безпеки на підприємстві.

Конкурентна розвідка. Напрями роботи розвідувального, контррозвідувального і штабного підрозділів.

Сутність рейдерства та засоби йому протидії. Превентивні способи захисту підприємства від рейдерської атаки. Міжнародний досвід боротьби підприємства із рейдерським захопленням.

Заходи протидії рекету та замахам на життя людини.

Тема 14. Управління фінансовою безпекою підприємства та бізнесу

Сутність фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємств сфери бізнесу. Формування концепції фінансової безпеки підприємства. Характеристика основних елементів структури фінансової безпеки підприємства. Взаємозв'язок фінансової безпеки держави та підприємства.

Формування системи фінансової безпеки підприємств сфери бізнесу. Зовнішні та внутрішні загрози фінансової безпеки підприємства.

Податкова складова як основа фінансової безпеки підприємства. Виконання податкових зобов'язань. Основні підходи й методи, що використовуються для вдосконалення управління податковими зобов'язаннями підприємства.

Сутність, форми прояву і джерела небезпек та загроз фінансовій безпеці підприємства. Методи попередження та зменшення впливу загроз фінансовій безпеці підприємства.

Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства та його структура. Методичне забезпечення оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. Комплексна оцінка фінансової безпеки підприємства. Основні індикатори фінансової безпеки підприємства.

Нормативне та інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства. Законодавче регулювання захисту фінансової безпеки підприємства.

Місце, роль та принципи фінансової розвідки. Основні джерела інформації для фінансової розвідки і методи її збору.

Валютна складова фінансової безпеки підприємства. Оцінювання безпеки інфляційних процесів. Антиінфляційна політика.

Тема 15. Управління інформаційною безпекою підприємства та бізнесу

Сутність, роль та значення інформаційної безпеки у розвитку підприємств сфери бізнесу. Методи та засоби захисту інформації на підприємстві. Особливості управління комерційною інформацією та комерційною таємницею підприємства. Специфіка технічного захисту інформації та архітектура системи безпеки інформації на підприємстві.

Сутність і значення комерційної інформації. Комерційна таємниця. Правові аспекти захисту комерційної таємниці. Перелік інформації, що становить комерційну таємницю підприємства. Створення системи охорони комерційної таємниці.

Механізми захисту інформації від несанкціонованого доступу. Організація та функції підрозділів технічного захисту інформації. Специфіка технічного захисту інформації.

Особливості захисту корпоративної інформації на паперових носіях. Особливості захисту електронної бази даних підприємств сфери бізнесу. Система захисту інформації про працівників підприємства.

Розділ 4. Тематичний план навчальної дисципліни

Таблиця 4. Тематичний план навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент та управління безпекою бізнесу» для студентів денної форми навчання

Назва теми (лекції) та питання теми (лекції)	Обсяг годин	Назва теми та питання практичного заняття	Обсяг годин	Завдання самостійної роботи у розрізі тем	Обсяг годин
Модуль 1. Теоретичні засади ризику в діяльності підприємства					
Лекція 1. Тема. Ризик і підприємництво. Теоретичні засади вивчення ризику 1. Ризик-менеджмент і його місце в управлінні соціально-економічними системами. 2. Еволюція науки про ризик і її сучасний стан. 3. Ризик в умовах централізованого та ринкового управління економікою, наслідки ігнорування ризиків.	2	Практичне заняття 1. Підприємництво і чинник ризику. Ризик у діяльності соціально-економічних систем 1. Ризик-менеджмент і його місце в управлінні соціально-економічними системами. 2. Еволюція науки про ризик і її сучасний стан. 3. Ризик в умовах централізованого та ринкового управління економікою, наслідки ігнорування ризиків. 4. Вплив чинника ризику на результати роботи підприємства. 5. Підходи до управління ризиками та їх зміст.	2	Тема 1. Ризик і підприємництво. Теоретичні засади вивчення ризику Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Підходи до управління ризиками та їх зміст», «Порівняння існуючих концепцій ризик-менеджменту», «Характеристика основних етапів розвитку ризик-менеджменту».	4

<p>Тема. Теоретична сутність та зміст ризику як економічної категорії</p> <p>1. Загальний огляд понять ризику та особливості їх формування.</p> <p>2. Невизначеність, надійність та безвідмовність системи та їх взаємозв'язок з поняттям ризику.</p> <p>3. Аспекти прояву ризику в сучасних умовах господарювання.</p>	-	<p>Практичне заняття 2. Характеристика ризику як економічної категорії</p> <p>1. Загальний огляд понять ризику та особливості їх формування.</p> <p>2. Невизначеність, надійність та безвідмовність системи та їх взаємозв'язок з поняттям ризику.</p> <p>3. Аспекти прояву ризику в сучасних умовах господарювання.</p> <p>4. Суб'єкт і об'єкт ризику.</p> <p>5. Наслідки реалізації ризику.</p> <p>6. Життєвий цикл ризикової ситуації.</p>	1	<p>Тема 2. Теоретична сутність та зміст ризику як економічної категорії</p> <p>Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Взаємозв'язок між основними поняттями ризик-менеджменту», «Характеристика ситуацій невизначеності та ризику. Характерні риси ризику», «Характеристика ступеню ризику і міри (ціни) ризику. Втрати від настання ризикової ситуації».</p>	4
<p>Тема. Природа ризиків, загальна характеристика факторів та чинників ризику в сучасних умовах господарювання</p> <p>1. Зовнішні чинники ризику прямої дії.</p> <p>2. Зовнішні чинники ризику непрямої дії.</p> <p>3. Внутрішні чинники ризику.</p>	-	<p>Практичне заняття 2. Загальна характеристика факторів та чинників ризику в сучасних умовах господарювання</p> <p>1. Зовнішні чинники ризику прямої дії.</p> <p>2. Зовнішні чинники ризику непрямої дії.</p> <p>3. Внутрішні чинники ризику.</p> <p>4. Особливості реалізації галузевих і структурних ризиків.</p> <p>5. Адміністративні ризики та передумови їх виникнення.</p>	1	<p>Тема 3. Природа ризиків, загальна характеристика факторів та чинників ризику в сучасних умовах господарювання</p> <p>Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Характеристика зовнішніх та внутрішніх факторів</p>	4

				ризик у діяльності підприємства», «Основні функції ризику як економічної категорії», «Джерела та причини виникнення ризиків у роботі соціально-економічних систем. Умови виникнення ризиків». Підготувати наукову доповідь на тему: «Об'єктивна і суб'єктивна природа економічного ризику».	
<p>Лекція 2. Тема. Класифікація ризиків, притаманних діяльності сучасних підприємств та їх загальна характеристика</p> <p>1. Основні підходи до класифікації ризиків. Універсальна класифікація. 2. Базова класифікація ризиків підприємств (чисті та спекулятивні ризики). 3. Загальна характеристика економічних ризиків підприємства. 4. Загальна характеристика управлінських (організаційних) ризиків підприємства.</p>	2	<p>Практичне заняття 3. Класифікація ризиків, притаманних діяльності сучасних підприємств та їх загальна характеристика</p> <p>1. Основні підходи до класифікації ризиків. Універсальна класифікація. 2. Базова класифікація ризиків підприємств (чисті та спекулятивні ризики). 3. Загальна характеристика економічних ризиків підприємства. 4. Загальна характеристика управлінських (організаційних) ризиків підприємства. 5. Основні класифікаційні ознаки ризиків.</p>	2	<p>Тема 4. Класифікація ризиків, притаманних діяльності сучасних підприємств та їх загальна характеристика</p> <p>Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Характеристика основних підходів до класифікації ризиків», «Чисті та спекулятивні ризики та їх різновиди», «Роль фінансових ризиків у господарсько-фінансовій діяльності підприємства:</p>	4

				інфляційні, валютні, інвестиційні, кредитні, відсоткові ризики». Підготувати презентацію на тему: «Проблеми страхування виробничих (операційних) ризиків в Україні на напрями їх вирішення».	
<p>Лекція 3. Тема. Ризик-менеджмент як система управління ризиком: особливості побудови та реалізації</p> <p>1. Завдання і принципи управління ризиками на підприємстві. 2. Основні підходи до управління ризиками підприємства. 3. Ризик-менеджмент як система: суб'єкт і об'єкт, функції ризик-менеджменту. 4. Організація ризик-менеджменту, основні правила ризик-менеджменту та умови їх реалізації на підприємстві.</p>	2	<p>Практичне заняття 4. Система ризик-менеджменту на підприємствах сфери бізнесу</p> <p>1. Завдання і принципи управління ризиками на підприємстві. 2. Основні підходи до управління ризиками підприємства. 3. Ризик-менеджмент як система: суб'єкт і об'єкт, функції ризик-менеджменту. 4. Організація ризик-менеджменту, основні правила ризик-менеджменту та умови їх реалізації на підприємстві. 5. Сутність законів управління ризиками. 6. Основні групи методів управління ризиками на підприємствах сфери бізнесу. 7. Міжнародні стандарти управління ризиками.</p>	2	<p>Тема 5. Ризик-менеджмент як система управління ризиком: особливості побудови та реалізації</p> <p>Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Загальні, часткові та спеціальні закони управління ризиками», «Характеристика принципів ризик-менеджменту та їх особливості», «Сучасні методи управління ризиками та їх структурні компоненти». Підготувати презентацію на тему: «Місце суб'єкту та об'єкту ризик-менеджменту у загальній системі управління</p>	3

				підприємством».	
Модуль 2. Методичний інструментарій ризик-менеджменту					
Лекція 4. Тема. Загальні підходи до аналізу та оцінки ризику 1. Структура процесу аналізу ризику. 2. Якісна оцінка ризику. 3. Ризик і втрати. 4. Зони ризику.	2	Практичне заняття 5. Загальні підходи до аналізу та оцінки ризику 1. Структура процесу аналізу ризику. 2. Якісна оцінка ризику. 3. Ризик і втрати. 4. Зони ризику. 5. Оцінка та ідентифікація ризиків. 6. Опис основних елементів ризику. 7. Методи моделювання ситуацій. 8. Методи експертних оцінок та особливості їх використання.	1	Тема 6. Загальні підходи до аналізу та оцінки ризику Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Методика аналізу ситуацій ризику у діяльності підприємства», «Кількісні та якісні показники оцінки ризиків», «Оцінка розміру втрат (збитків підприємства) від настання ризикової ситуації». ». Підготувати наукову доповідь на тему: «Графічна оцінка ризиків. Метод зон ризиків».	3
Тема. Основні показники ризику та способи їх вимірювання 1. Кількісна оцінка ризику. 2. Метод оцінки фінансової стійкості (аналіз доцільності витрат) підприємства. 3. Оцінка економічного ризику на основі аналізу фінансової діяльності підприємства.	-	Практичне заняття 5. Характеристика основних показників і способів вимірювання ризиків на підприємстві 1. Кількісна оцінка ризику. 2. Метод оцінки фінансової стійкості (аналіз доцільності витрат) підприємства. 3. Оцінка економічного ризику на основі аналізу фінансової діяльності	1	Тема 7. Основні показники ризику та способи їх вимірювання Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Основні статистичні	4

<p>4. Умови вибору та характеристика методів кількісної оцінки та аналізу ризику.</p>		<p>підприємства. 4. Умови вибору та характеристика методів кількісної оцінки та аналізу ризику. 5. Регламенти з ризик-менеджменту. Складання звітів з ризиків. 6. Алгоритм проведення аналізу сценаріїв. 7. Методи імітаційного моделювання ризиків.</p>	<p>показники оцінки ризиків», «Застосування методів експертних оцінок при оцінюванні ризиків на підприємстві», «Характеристика методів «дерева цілей» і «дерева рішень» при оцінюванні ризиків», «Матричні методи оцінювання ризиків та їх різновиди». Підготувати наукову доповідь на тему: «Підходи до оцінювання ризиків на підприємствах сфери бізнесу. Особливості складання карт ризиків».</p>	
<p>Лекція 5. Тема. Організація, стратегія і тактика ризик-менеджменту. Загальна характеристика методів та інструментів управління ризиками 1. Основні правила ризик-менеджменту. 2. Зміст поняття «стратегія ризик-менеджменту», основні правила стратегії ризик-менеджменту на підприємстві. 3. Тактика ризик-менеджменту. Основні засоби вирішення ризику. 4. Прийоми зниження ризику.</p>	<p>2</p>	<p>Практичне заняття 6. Організація, стратегія і тактика ризик-менеджменту. Загальна характеристика методів та інструментів управління ризиками 1. Основні правила ризик-менеджменту. 2. Зміст поняття «стратегія ризик-менеджменту», основні правила стратегії ризик-менеджменту на підприємстві. 3. Тактика ризик-менеджменту. Основні засоби вирішення ризику. 4. Прийоми зниження ризику. 5. Конкурентні стратегії підприємства. 6. Основні стратегічні зміни та їх типи.</p>	<p>1</p> <p>Тема 8. Організація, стратегія і тактика ризик-менеджменту. Загальна характеристика методів та інструментів управління ризиками Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Характеристика основних стратегій ризик-менеджменту», «Складові елементи структурної</p>	<p>3</p>

		7. Основні завдання тактичного управління ризиками підприємств сфери бізнесу.		політики ризик-менеджменту на підприємстві», «Основні форми політик ризик-менеджменту: профілактики, нейтралізації та стимулювання», «Ресурсний підхід до тактичного управління ризиками на підприємстві». Підготувати презентацію на тему: «Особливості страхування, перестраховання та хеджування ризиків в Україні».	
<p>Тема. Підходи та заходи контролю та фінансування ризику. Ризик і теорія корисності</p> <p>1. Особливості аналізу та оцінка ризиків підприємства на етапі проведення переговорів щодо укладання контрактів.</p> <p>2. Особливості страхування ризиків.</p> <p>3. Характеристика програмних можливостей щодо аналізу та розрахунку ризиків.</p>	-	<p>Практичне заняття 6. Підходи та заходи контролю та фінансування ризику. Ризик і теорія корисності</p> <p>1. Особливості аналізу та оцінка ризиків підприємства на етапі проведення переговорів щодо укладання контрактів.</p> <p>2. Особливості страхування ризиків.</p> <p>3. Характеристика програмних можливостей щодо аналізу та розрахунку ризиків.</p> <p>4. Методи регулювання ризику.</p> <p>5. Фінансування ризику.</p> <p>6. Страхування в ризик-менеджменті.</p> <p>7. Основні програми для ризик-менеджменту.</p>	1	<p>Тема 9. Підходи та заходи контролю та фінансування ризику. Ризик і теорія корисності</p> <p>Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Формування внутрішніх фондів підприємства для покриття випадкових збитків», «Моніторинг та коригування системи управління ризиками підприємства», «Процес контролю за чинниками</p>	4

				виникнення ризиків. Процедура контролінгу», «Функція бажаності (корисності) Е. Харрінгтона при оцінці чинників ризику». Підготувати наукову доповідь на тему: «Характеристика сучасних програмних продуктів для оцінювання ризиків та їх практичне застосування».	
Модуль 3. Теоретико-методологічні засади управління безпекою підприємств сфери бізнесу					
Лекція 6. Тема. Концепція безпеки підприємств та бізнесу 1. Етимологія поняття «безпека» у системі національної безпеки країни. 2. Основні загрози безпеці підприємницької діяльності. 3. Формування системи безпеки підприємства у ринкових умовах господарювання. 4. Нормативно-правові акти, що регламентують безпеку бізнесу.	2	Практичне заняття 7. Особливості управління безпекою підприємств та бізнесу 1. Етимологія поняття «безпека» у системі національної безпеки країни. 2. Основні загрози безпеці підприємницької діяльності. 3. Формування системи безпеки підприємства у ринкових умовах господарювання. 4. Нормативно-правові акти, що регламентують безпеку бізнесу. 5. Основні принципи побудови системи безпеки підприємства. 6. Формування механізму управління безпекою підприємства.	2	Тема 10. Концепція безпеки підприємств та бізнесу Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Рівні економічної безпеки та їх характеристика», «Структура складових системи безпеки підприємств сфери бізнесу», «Інтелектуальна та кадрова складові системи безпеки підприємства. Методи профілактики правопорушень», «Забезпечення безпеки експортних операцій при здійсненні	3

				зовнішньоекономічної діяльності підприємства». Підготувати презентацію на тему: «Класифікація загроз діяльності підприємства у національній економіці».	
<p>Тема. Система економічної безпеки підприємств сфери бізнесу</p> <p>1. Сутність, зміст та особливості економічної безпеки підприємства.</p> <p>2. Концептуальні рівні забезпечення економічної безпеки підприємства.</p> <p>3. Основні функціональні складові економічної безпеки підприємства.</p> <p>4. Інтегральний підхід до оцінювання економічної безпеки підприємства.</p>	-	<p>Практичне заняття 8. Особливості формування системи економічної безпеки підприємств сфери бізнесу</p> <p>1. Сутність, зміст та особливості економічної безпеки підприємства.</p> <p>2. Концептуальні рівні забезпечення економічної безпеки підприємства.</p> <p>3. Основні функціональні складові економічної безпеки підприємства.</p> <p>4. Інтегральний підхід до оцінювання економічної безпеки підприємства.</p> <p>5. Загрози економічній безпеці підприємства та їх характеристика.</p> <p>6. Організація системи економічної безпеки підприємства.</p> <p>7. Стратегія економічної безпеки підприємств сфери бізнесу.</p>	1	<p>Тема 11. Система економічної безпеки підприємств сфери бізнесу</p> <p>Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Світовий досвід забезпечення економічної безпеки підприємства», «Структурні системи економічної безпеки підприємства», «Показники оцінки поточного рівня економічної безпеки підприємства», «Стратегічне та інноваційне забезпечення системи управління економічною безпекою підприємства». Підготувати наукову доповідь на тему: «Підходи та методи оцінювання економічної безпеки підприємства».</p>	3

<p>Тема. Методологія управління економічною безпекою підприємств сфери бізнесу 1. Сутність, мета та завдання управління економічною безпекою підприємств та бізнесу. 2. Складові елементи системи управління економічною безпекою підприємства. 3. Основні принципи, методи та функції управління економічною безпекою підприємства. 4. Механізм управління економічною безпекою підприємства.</p>	-	<p>Практичне заняття 8. Підходи до управління економічною безпекою підприємств сфери бізнесу 1. Сутність, мета та завдання управління економічною безпекою підприємств та бізнесу. 2. Складові елементи системи управління економічною безпекою підприємства. 3. Основні принципи, методи та функції управління економічною безпекою підприємства. 4. Механізм управління економічною безпекою підприємства. 5. Методичний підхід до оцінювання економічної безпеки регіону та галузі. 6. Основні підходи до дослідження економічної безпеки підприємства.</p>	1	<p>Тема 12. Методологія управління економічною безпекою підприємств сфери бізнесу Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Характеристика ключових загроз економічній безпеці України», «Складові економічної безпеки підприємства та критерії їх визначення», «Технологія моделювання стану економічної безпеки підприємства», «Методичне забезпечення ідентифікації та оцінювання загроз економічної безпеки підприємства». Підготувати презентацію на тему: «Індикатори рівня економічної безпеки підприємства».</p>	4
<p>Лекція 7. Тема. Організація роботи служби безпеки підприємства сфери бізнесу 1. Сутність, структура, основні</p>	2	<p>Практичне заняття 9. Організація роботи служби безпеки підприємства сфери бізнесу 1. Сутність, структура, основні завдання та функції служби безпеки</p>	2	<p>Тема 13. Організація роботи служби безпеки підприємства сфери бізнесу Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом.</p>	4

<p>завдання та функції служби безпеки підприємства в умовах загроз та викликів навколишнього середовища.</p> <p>2. Організаційне забезпечення діяльності служби безпеки на підприємстві.</p> <p>3. Оцінювання ефективності функціонування служби безпеки підприємства.</p> <p>4. Конкурентна розвідка як ключовий напрям роботи служби безпеки підприємства.</p>		<p>підприємства в умовах загроз та викликів навколишнього середовища.</p> <p>2. Організаційне забезпечення діяльності служби безпеки на підприємстві.</p> <p>3. Оцінювання ефективності функціонування служби безпеки підприємства.</p> <p>4. Конкурентна розвідка як ключовий напрям роботи служби безпеки підприємства.</p> <p>5. Процедура створення та ліквідації служби безпеки підприємства.</p> <p>6. Гарантування безпеки об'єкта і бізнесу.</p> <p>7. Сутність рейдерства та засоби йому протидії.</p>	<p>Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи.</p> <p>Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Особливості підбору персоналу для роботи у службі безпеки підприємства», «Структура служби безпеки на підприємствах малого та середнього бізнесу», «Діяльність служби економічної безпеки підприємства. Розвідувальний підрозділ та його функції», «Охоронна діяльність служби безпеки підприємства. Організація безпеки керівників».</p> <p>Підготувати наукову доповідь на тему: «Система захисту комерційної таємниці на підприємстві».</p>		
<p>Лекція 8. Тема. Управління фінансовою безпекою підприємства та бізнесу</p> <p>1. Сутність фінансової безпеки як складової економічної безпеки</p>	2	<p>Практичне заняття 10. Особливості управління фінансовою безпекою підприємства та бізнесу</p> <p>1. Сутність фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємств сфери бізнесу.</p>	1	<p>Тема 14. Управління фінансовою безпекою підприємства та бізнесу</p> <p>Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове</p>	3

<p>підприємств сфери бізнесу. 2. Формування концепції фінансової безпеки підприємства. 3. Характеристика основних елементів структури фінансової безпеки підприємства. 4. Взаємозв'язок фінансової безпеки держави та підприємства.</p>		<p>2. Формування концепції фінансової безпеки підприємства. 3. Характеристика основних елементів структури фінансової безпеки підприємства. 4. Взаємозв'язок фінансової безпеки держави та підприємства. 5. Зовнішні та внутрішні загрози фінансової безпеки підприємства. 6. Комплексна оцінка фінансової безпеки підприємства. 7. Нормативне та інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства. 8. Місце, роль та принципи фінансової розвідки у роботі підприємства.</p>		<p>завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Характеристика чинників впливу на фінансову безпеку підприємства», «Розробка стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства», «Організаційний механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства», «Формування інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки бізнес-підприємств». Підготувати наукову доповідь на тему: «Роль фінансового менеджера у забезпеченні належних умов фінансової безпеки підприємства».</p>	
<p>Тема. Управління інформаційною безпекою підприємства та бізнесу 1. Сутність, роль та значення інформаційної безпеки у розвитку підприємств сфери бізнесу. 2. Методи та засоби захисту інформації на підприємстві. 3. Особливості управління комерційною інформацією та комерційною таємницею</p>	-	<p>Практичне заняття 10. Формування системи управління інформаційною безпекою підприємства та бізнесу 1. Сутність, роль та значення інформаційної безпеки у розвитку підприємств сфери бізнесу. 2. Методи та засоби захисту інформації на підприємстві. 3. Особливості управління комерційною інформацією та комерційною таємницею</p>	1	<p>Тема 15. Управління інформаційною безпекою підприємства та бізнесу Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Особливості захисту електронної корпоративної</p>	4

<p>підприємства. 4. Специфіка технічного захисту інформації та архітектура системи безпеки інформації на підприємстві.</p>		<p>підприємства. 4. Специфіка технічного захисту інформації та архітектура системи безпеки інформації на підприємстві. 5. Правові аспекти захисту комерційної таємниці. 6. Створення системи охорони комерційної таємниці. 7. Механізми захисту інформації від несанкціонованого доступу. 8. Система захисту інформації про працівників підприємства.</p>	<p>інформації», «Методи і засоби забезпечення безпеки інформаційних систем», «Формування системи захисту підприємства від кіберзлочинів», «Характеристика функцій підрозділу захисту інформації під час створення системи захисту інформації на підприємстві сфери бізнесу». Підготувати презентацію на тему: «Класифікація загроз безпеки інформації за основними ознаками».</p>	
<p>Разом</p>	<p>16</p>		<p>20</p>	<p>54</p>

Таблиця 5. Тематичний план навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент та управління безпекою бізнесу» для студентів заочної форми навчання

Назва теми (лекції) та питання теми (лекції)	Обсяг годин	Назва теми та питання практичного заняття	Обсяг годин	Завдання самостійної роботи у розрізі тем	Обсяг годин
Модуль 1. Теоретичні засади ризику в діяльності підприємства					
<p>Лекція 1. Тема. Ризик і підприємництво. Теоретичні засади вивчення ризику 1. Ризик-менеджмент і його місце в управлінні соціально-економічними системами. 2. Еволюція науки про ризик і її сучасний стан. 3. Ризик в умовах централізованого та ринкового управління економікою, наслідки ігнорування ризиків.</p>	2	<p>Практичне заняття 1. Підприємництво і чинник ризику. Ризик у діяльності соціально-економічних систем 1. Ризик-менеджмент і його місце в управлінні соціально-економічними системами. 2. Еволюція науки про ризик і її сучасний стан. 3. Ризик в умовах централізованого та ринкового управління економікою, наслідки ігнорування ризиків. 4. Вплив чинника ризику на результати роботи підприємства. 5. Підходи до управління ризиками та їх зміст.</p>	2	<p>Тема 1. Ризик і підприємництво. Теоретичні засади вивчення ризику Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Підходи до управління ризиками та їх зміст», «Порівняння існуючих концепцій ризик-менеджменту», «Характеристика основних етапів розвитку ризик-менеджменту».</p>	6

<p>Тема. Теоретична сутність та зміст ризику як економічної категорії</p> <p>1. Загальний огляд понять ризику та особливості їх формування.</p> <p>2. Невизначеність, надійність та безвідмовність системи та їх взаємозв'язок з поняттям ризику.</p> <p>3. Аспекти прояву ризику в сучасних умовах господарювання.</p>	-		<p>-</p> <p>Тема 2. Теоретична сутність та зміст ризику як економічної категорії</p> <p>Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Взаємозв'язок між основними поняттями ризик-менеджменту», «Характеристика ситуацій невизначеності та ризику. Характерні риси ризику», «Характеристика ступеню ризику і міри (ціни) ризику. Втрати від настання ризикової ситуації».</p>	5
<p>Тема. Природа ризиків, загальна характеристика факторів та чинників ризику в сучасних умовах господарювання</p> <p>1. Зовнішні чинники ризику прямої дії.</p> <p>2. Зовнішні чинники ризику непрямої дії.</p> <p>3. Внутрішні чинники ризику.</p>	-		<p>-</p> <p>Тема 3. Природа ризиків, загальна характеристика факторів та чинників ризику в сучасних умовах господарювання</p> <p>Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Характеристика зовнішніх та внутрішніх факторів</p>	5

				ризик у діяльності підприємства», «Основні функції ризику як економічної категорії», «Джерела та причини виникнення ризиків у роботі соціально-економічних систем. Умови виникнення ризиків». Підготувати наукову доповідь на тему: «Об'єктивна і суб'єктивна природа економічного ризику».	
<p>Тема. Класифікація ризиків, притаманних діяльності сучасних підприємств та їх загальна характеристика</p> <p>1. Основні підходи до класифікації ризиків. Універсальна класифікація.</p> <p>2. Базова класифікація ризиків підприємств (чисті та спекулятивні ризики).</p> <p>3. Загальна характеристика економічних ризиків підприємства.</p> <p>4. Загальна характеристика управлінських (організаційних) ризиків підприємства.</p>	-		-	<p>Тема 4. Класифікація ризиків, притаманних діяльності сучасних підприємств та їх загальна характеристика</p> <p>Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Характеристика основних підходів до класифікації ризиків», «Чисті та спекулятивні ризики та їх різновиди», «Роль фінансових ризиків у господарсько-фінансовій діяльності підприємства:</p>	6

			інфляційні, валютні, інвестиційні, кредитні, відсоткові ризики». Підготувати презентацію на тему: «Проблеми страхування виробничих (операційних) ризиків в Україні на напрями їх вирішення».		
<p>Тема. Ризик-менеджмент як система управління ризиком: особливості побудови та реалізації</p> <p>1. Завдання і принципи управління ризиками на підприємстві.</p> <p>2. Основні підходи до управління ризиками підприємства.</p> <p>3. Ризик-менеджмент як система: суб'єкт і об'єкт, функції ризик-менеджменту.</p> <p>4. Організація ризик-менеджменту, основні правила ризик-менеджменту та умови їх реалізації на підприємстві.</p>	-		-	<p>Тема 5. Ризик-менеджмент як система управління ризиком: особливості побудови та реалізації</p> <p>Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Загальні, часткові та спеціальні закони управління ризиками», «Характеристика принципів ризик-менеджменту та їх особливості», «Сучасні методи управління ризиками та їх структурні компоненти». Підготувати презентацію на тему: «Місце суб'єкту та об'єкту ризик-менеджменту у загальній системі управління</p>	6

				підприємством».	
Модуль 2. Методичний інструментарій ризик-менеджменту					
Тема. Загальні підходи до аналізу та оцінки ризику 1. Структура процесу аналізу ризику. 2. Якісна оцінка ризику. 3. Ризик і втрати. 4. Зони ризику.	-		-	Тема 6. Загальні підходи до аналізу та оцінки ризику Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Методика аналізу ситуацій ризику у діяльності підприємства», «Кількісні та якісні показники оцінки ризиків», «Оцінка розміру втрат (збитків підприємства) від настання ризикової ситуації». ». Підготувати наукову доповідь на тему: «Графічна оцінка ризиків. Метод зон ризиків».	5
Тема. Основні показники ризику та способи їх вимірювання 1. Кількісна оцінка ризику. 2. Метод оцінки фінансової стійкості (аналіз доцільності витрат) підприємства. 3. Оцінка економічного ризику на основі аналізу фінансової діяльності підприємства.	-		-	Тема 7. Основні показники ризику та способи їх вимірювання Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Основні статистичні	6

<p>4. Умови вибору та характеристика методів кількісної оцінки та аналізу ризику.</p>			<p>показники оцінки ризиків», «Застосування методів експертних оцінок при оцінюванні ризиків на підприємстві», «Характеристика методів «дерева цілей» і «дерева рішень» при оцінюванні ризиків», «Матричні методи оцінювання ризиків та їх різновиди». Підготувати наукову доповідь на тему: «Підходи до оцінювання ризиків на підприємствах сфери бізнесу. Особливості складання карт ризиків».</p>	
<p>Тема. Організація, стратегія і тактика ризик-менеджменту. Загальна характеристика методів та інструментів управління ризиками 1. Основні правила ризик-менеджменту. 2. Зміст поняття «стратегія ризик-менеджменту», основні правила стратегії ризик-менеджменту на підприємстві. 3. Тактика ризик-менеджменту. Основні засоби вирішення ризику. 4. Прийоми зниження ризику.</p>	-		<p>- Тема 8. Організація, стратегія і тактика ризик-менеджменту. Загальна характеристика методів та інструментів управління ризиками Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Характеристика основних стратегій ризик-менеджменту», «Складові елементи структурної</p>	6

				політики ризик-менеджменту на підприємстві», «Основні форми політик ризик-менеджменту: профілактики, нейтралізації та стимулювання», «Ресурсний підхід до тактичного управління ризиками на підприємстві». Підготувати презентацію на тему: «Особливості страхування, перестраховання та хеджування ризиків в Україні».	
<p>Тема. Підходи та заходи контролю та фінансування ризику. Ризик і теорія корисності</p> <p>1. Особливості аналізу та оцінка ризиків підприємства на етапі проведення переговорів щодо укладання контрактів.</p> <p>2. Особливості страхування ризиків.</p> <p>3. Характеристика програмних можливостей щодо аналізу та розрахунку ризиків.</p>	-		-	<p>Тема 9. Підходи та заходи контролю та фінансування ризику. Ризик і теорія корисності</p> <p>Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Формування внутрішніх фондів підприємства для покриття випадкових збитків», «Моніторинг та коригування системи управління ризиками підприємства», «Процес контролю за чинниками</p>	5

				виникнення ризиків. Процедура контролінгу», «Функція бажаності (корисності) Е. Харрінгтона при оцінці чинників ризику». Підготувати наукову доповідь на тему: «Характеристика сучасних програмних продуктів для оцінювання ризиків та їх практичне застосування».	
Модуль 3. Теоретико-методологічні засади управління безпекою підприємств сфери бізнесу					
Тема. Концепція безпеки підприємств та бізнесу 1. Етимологія поняття «безпека» у системі національної безпеки країни. 2. Основні загрози безпеці підприємницької діяльності. 3. Формування системи безпеки підприємства у ринкових умовах господарювання. 4. Нормативно-правові акти, що регламентують безпеку бізнесу.	-		-	Тема 10. Концепція безпеки підприємств та бізнесу Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Рівні економічної безпеки та їх характеристика», «Структура складових системи безпеки підприємств сфери бізнесу», «Інтелектуальна та кадрова складові системи безпеки підприємства. Методи профілактики правопорушень», «Забезпечення безпеки експортних операцій при здійсненні	5

				зовнішньоекономічної діяльності підприємства». Підготувати презентацію на тему: «Класифікація загроз діяльності підприємства у національній економіці».	
<p>Лекція 2. Тема. Система економічної безпеки підприємств сфери бізнесу</p> <p>1. Сутність, зміст та особливості економічної безпеки підприємства. 2. Концептуальні рівні забезпечення економічної безпеки підприємства. 3. Основні функціональні складові економічної безпеки підприємства. 4. Інтегральний підхід до оцінювання економічної безпеки підприємства.</p>	2	<p>Практичне заняття 2. Особливості формування системи економічної безпеки підприємств сфери бізнесу</p> <p>1. Сутність, зміст та особливості економічної безпеки підприємства. 2. Концептуальні рівні забезпечення економічної безпеки підприємства. 3. Основні функціональні складові економічної безпеки підприємства. 4. Інтегральний підхід до оцінювання економічної безпеки підприємства. 5. Загрози економічній безпеці підприємства та їх характеристика. 6. Організація системи економічної безпеки підприємства. 7. Стратегія економічної безпеки підприємств сфери бізнесу.</p>	2	<p>Тема 11. Система економічної безпеки підприємств сфери бізнесу</p> <p>Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Світовий досвід забезпечення економічної безпеки підприємства», «Структурні системи економічної безпеки підприємства», «Показники оцінки поточного рівня економічної безпеки підприємства», «Стратегічне та інноваційне забезпечення системи управління економічною безпекою підприємства». Підготувати наукову доповідь на тему: «Підходи та методи оцінювання економічної безпеки підприємства».</p>	5

<p>Тема. Методологія управління економічною безпекою підприємств сфери бізнесу 1. Сутність, мета та завдання управління економічною безпекою підприємств та бізнесу. 2. Складові елементи системи управління економічною безпекою підприємства. 3. Основні принципи, методи та функції управління економічною безпекою підприємства. 4. Механізм управління економічною безпекою підприємства.</p>	-		-	<p>Тема 12. Методологія управління економічною безпекою підприємств сфери бізнесу Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Характеристика ключових загроз економічній безпеці України», «Складові економічної безпеки підприємства та критерії їх визначення», «Технологія моделювання стану економічної безпеки підприємства», «Методичне забезпечення ідентифікації та оцінювання загроз економічної безпеки підприємства». Підготувати презентацію на тему: «Індикатори рівня економічної безпеки підприємства».</p>	5
<p>Тема. Організація роботи служби безпеки підприємства сфери бізнесу 1. Сутність, структура, основні завдання та функції служби</p>	-		-	<p>Тема 13. Організація роботи служби безпеки підприємства сфери бізнесу Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом.</p>	6

<p>безпеки підприємства в умовах загроз та викликів навколишнього середовища.</p> <p>2. Організаційне забезпечення діяльності служби безпеки на підприємстві.</p> <p>3. Оцінювання ефективності функціонування служби безпеки підприємства.</p> <p>4. Конкурентна розвідка як ключовий напрям роботи служби безпеки підприємства.</p>			<p>Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи.</p> <p>Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Особливості підбору персоналу для роботи у службі безпеки підприємства», «Структура служби безпеки на підприємствах малого та середнього бізнесу», «Діяльність служби економічної безпеки підприємства.</p> <p>Розвідувальний підрозділ та його функції», «Охоронна діяльність служби безпеки підприємства. Організація безпеки керівників».</p> <p>Підготувати наукову доповідь на тему: «Система захисту комерційної таємниці на підприємстві».</p>	
<p>Тема. Управління фінансовою безпекою підприємства та бізнесу</p> <p>1. Сутність фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємств сфери бізнесу.</p>	-		<p>-</p> <p>Тема 14. Управління фінансовою безпекою підприємства та бізнесу</p> <p>Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом.</p> <p>Виконати розрахункове</p>	6

<p>2. Формування концепції фінансової безпеки підприємства. 3. Характеристика основних елементів структури фінансової безпеки підприємства. 4. Взаємозв'язок фінансової безпеки держави та підприємства.</p>			<p>завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Характеристика чинників впливу на фінансову безпеку підприємства», «Розробка стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства», «Організаційний механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства», «Формування інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки бізнес-підприємств». Підготувати наукову доповідь на тему: «Роль фінансового менеджера у забезпеченні належних умов фінансової безпеки підприємства».</p>	
<p>Тема. Управління інформаційною безпекою підприємства та бізнесу 1. Сутність, роль та значення інформаційної безпеки у розвитку підприємств сфери бізнесу. 2. Методи та засоби захисту інформації на підприємстві. 3. Особливості управління комерційною інформацією та комерційною таємницею</p>	-		<p>Тема 15. Управління інформаційною безпекою підприємства та бізнесу Ознайомитись з додатковим теоретичним матеріалом. Виконати розрахункове завдання для самостійної роботи. Підготувати реферати за темами: «Особливості захисту електронної корпоративної</p>	5

<p>підприємства. 4. Специфіка технічного захисту інформації та архітектура системи безпеки інформації на підприємстві.</p>			<p>інформації», «Методи і засоби забезпечення безпеки інформаційних систем», «Формування системи захисту підприємства від кіберзлочинів», «Характеристика функцій підрозділу захисту інформації під час створення системи захисту інформації на підприємстві сфери бізнесу». Підготувати презентацію на тему: «Класифікація загроз безпеки інформації за основними ознаками».</p>	
<p>Разом</p>	<p>4</p>		<p>4</p>	<p>82</p>

Розділ 5. Оцінювання результатів навчання

Поточна успішність студентів за виконання навчальних видів робіт на навчальних заняттях і за виконання завдань самостійної роботи оцінюються за допомогою національної шкали оцінок. Самостійна робота студентів є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом навчальної дисципліни.

Оцінювання знань студентів при виконанні поточних модульних робіт (поточний модульний контроль) здійснюється за 100-бальною шкалою. Так, як робочим навчальним планом при вивченні матеріалу навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент та управління безпекою бізнесу» передбачено виконання трьох поточних модульних робіт, то загальна оцінка за поточний модульний контроль визначається як середньоарифметична за формулою:

$$(M_1+M_2) / 3 , \quad (1)$$

де M_1 , M_2 , M_3 – оцінки у балах, одержані студентом за виконання поточної модульної роботи 1, поточної модульної роботи 2 та поточної модульної роботи 3, відповідно.

З метою мотивації студентів до активного та якісного виконання усіх видів навчальної роботи протягом семестру до загальної підсумкової оцінки додаються бали – коефіцієнт мотивації (10% від загальної підсумкової оцінки). Мотивація студентів застосовується за умови виконання ними усіх видів навчальної роботи, що передбачені робочим навчальним планом підготовки студентів і програмою навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент та управління безпекою бізнесу» незалежно від результатів виконання. Застосування та конкретне значення коефіцієнту мотивації пізнавальної діяльності студентів визначається науково-педагогічним працівником кафедри (провідним викладачем), враховуючи активність студента при вивченні навчальної дисципліни (відвідування навчальних занять, виконання видів навчальної діяльності, виконання поточних модульних робіт, участь у науково-дослідній роботі тощо). Загальна підсумкова оцінка за вивчення навчальної дисципліни не може перевищувати 100 балів.

Розподіл балів за результатами вивчення навчальної дисципліни наведено в табл. 6. Шкала оцінювання знань студентів за результатами підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент та управління безпекою бізнесу» наведена в табл. 7. Оцінювання знань студентів з дисципліни «Ризик-менеджмент та управління безпекою бізнесу» здійснюється на основі результатів поточного модульного контролю і підсумкового контролю знань (екзамену) (табл. 7).

Таблиця 6. Розподіл балів за результатами вивчення навчальної дисципліни

Види робіт	Максимальна кількість балів
Модуль 1 (теми 1-5): відвідування занять (3 бали); захист домашнього завдання (3 бали); обговорення матеріалу занять (3 бали); виконання навчальних завдань (3 бали); завдання самостійної роботи (3 бали); тестування (5 балів); поточна модульна робота (10 балів)	30
Модуль 2 (теми 6-9): відвідування занять (3 бали); захист домашнього завдання (3 бали); обговорення матеріалу занять (3 бали); виконання навчальних завдань (3 бали); завдання самостійної роботи (3 бали); тестування (5 балів); поточна модульна робота (10 балів)	30
Модуль 3 (теми 10-15): відвідування занять (5 бали); захист домашнього завдання (5 бали); обговорення матеріалу занять (4 бали); виконання навчальних завдань (4 бали); завдання самостійної роботи (5 бали); тестування (7 балів); поточна модульна робота (10 балів)	40
Разом	100

Таблиця 6. Шкала оцінювання знань здобувачів вищої освіти за результатами вивчення навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент та управління безпекою бізнесу»

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	Відмінно
82-89	B	Дуже добре
74-81	C	Добре
64-73	D	Задовільно
60-63	E	Задовільно достатньо
35-59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни

Таблиця 8. Система нарахування додаткових балів за видами робіт з вивчення навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент та управління безпекою бізнесу»

Форма роботи	Вид роботи	Бали*
1. Навчальна	1. Участь в предметних олімпіадах: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних.	10
	2. Виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань підвищеної складності.	10
Форма роботи	Вид роботи	Бали*
2. Науково-дослідна	1. Участь у наукових гуртках.	10
	2. Участь в наукових студентських конференціях: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних.	20

*Примітка: За додаткові види навчальних робіт студент може отримати не більше 30 балів. Додаткові бали додаються до загальної підсумкової оцінки за вивчення навчальної дисципліни, але загальна підсумкова оцінка не може перевищувати 100 балів.

Розділ 6. Інформаційні джерела

Основні

1. Господарський кодекс України : Офіційний текст від 16.01.2003 р. № 436-IV (Редакція станом на 27.02.2021 р.) / Верховна Рада України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> . (дата звернення: 28.04.2021 р.).

2. Податковий кодекс України : Офіційний текст від 02.12.2010 р. № 2755-VI (Редакція станом на 28.03.2021 р.) / Верховна Рада України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> . (дата звернення: 28.04.2021 р.).

3. Закон України «Про національну безпеку України» : Офіційний текст від 21.06.2018 р. № 2469-VIII (Редакція станом на 24.11.2021 р.) / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> . (дата звернення: 12.12.2021 р.).

4. Алькема В. Г., Літвін Н. М., Кириченко О. С. Економічна безпека інноваційного підприємства : навч. посібник. Київ : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2015. 320 с.

5. Балуєва О. В., Гончаров В. М., Ларіна Р. Р. Управління ризиками в логістиці : навч. посібник для ВНЗ. Київ : Кондор. 2019. 254 с.

6. Боровик М. В. Ризик-менеджмент : конспект лекцій / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 65 с. URL :

https://eprints.kname.edu.ua/48617/1/2017%20печ.%20209%20Л%20конспект%20лекцій%20РМ_Боровик%20М.В.pdf . (дата звернення: 21.09.2021).

7. Власенко В. А., Барибіна Я. О. Процес управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємств в умовах мінливого середовища. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : «Економічні науки». Полтава : ПУЕТ, 2017. Вип. 3 (81). С. 64–73. URL : <http://journal.puet.edu.ua/index.php/nven/article/viewFile/1498/1175> . (дата звернення: 29.03.2021 р.).

8. Власенко В. А. Організаційно-методичний підхід до формування ефективної системи антикризового управління підприємством в умовах трансформаційних змін. Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. Серія : Економіка. Одеса : Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, 2017. Т. 22, Вип. 10 (63). С. 81–86. URL : http://visnyk-onu.od.ua/journal/2017_22_10/19.pdf . (дата звернення: 30.03.2021 р.).

9. Власенко В. А. Принциповий підхід до формування процесу моніторингу фінансово-економічної діяльності на підприємстві / Менеджмент ХХІ століття : глобалізаційні виклики : монографія / І. А. Маркіна, В. І. Аранчій, Ю. М. Сафонов, Т. І. Лепейко та ін. ; за ред. І. А. Маркіної. Полтава : Видавництво «Сімон», 2017. 728 с. С. 557–565. URL : <https://drive.google.com/file/d/0BxDFxCVLIUBGeWc5dmxXMTJGazQ/view> ; <http://sried.in.ua/uploads/images/exw/1.pdf> . (дата звернення: 28.03.2021 р.).

10. Власенко В. А. Принциповий підхід до формування та реалізації антикризової програми розвитку підприємства в умовах ринкових трансформацій. Управління економікою: теорія та практика. Восьмі Чумаченківські читання : зб. наук. праць / НАН України, Ін-т економіки пром-сті; редкол.: О. О. Хандій (голов. ред.), В. І. Ляшенко (відп. ред.), В. Є. Куриляк та ін. Київ, 2019. 288 с. С. 142–155. URL : https://iie.org.ua/wp-content/uploads/2020/06/sbornyk_2019_liashenko_compressed.pdf . (дата звернення: 29.03.2021 р.).

11. Власенко В. А. Ризик-менеджмент та управління безпекою бізнесу : дистанційний курс з навчальної дисципліни для студентів денної та заочно-дистанційної форм навчання спеціальності 073 «Менеджмент». Полтава : ПУЕТ, 2021. URL : <http://www2.el.puet.edu.ua/st/course/view.php?id=2622> .

12. Власенко В. А. Формування інтегрального підходу до оцінювання соціального розвитку підприємства в умовах трансформаційних перетворень. Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. Серія : Економіка. Одеса : Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, 2018. Т. 23, Вип. 7 (72). С. 86–91. URL : http://visnyk-onu.od.ua/journal/2018_23_7/19.pdf . (дата

звернення: 30.03.2021 р.).

13. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання : навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2016. 312 с.

14. Дядюк М. А. Управління ризиками : конспект лекцій. Харків : Форт, 2017. 165 с. URL : <http://elib.hduht.edu.ua/jspui/handle/123456789/1893> . (дата звернення: 6.05.2021 р.)

15. Економічна безпека підприємства : навч. посібник / уклад. М. І. Небава, Ю. В. Міронова. Вінниця : ВНТУ, 2017. 73 с.

16. Економічна безпека підприємства : підручник / А. М. Дідик, О. Є. Кузьмін, В. Л. Ортинський, Г. В. Козаченко, Ю. С. Погорелов, О. В. Ілляшенко та ін. ; за заг. ред. А. М. Дідика. Львів : НУ «Львівська політехніка», ТзОВ «Видавнича група «Бухгалтери України», 2019. 624 с.

17. Економічна та майнова безпека бізнесу : навч. посібник / Б. М. Андрушків, Л. Я. Малюта. Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2016. 180 с.

18. Економічна безпека : підручник / авт. кол. ; за ред. д.е.н., О. І. Барановського, д.е.н., О. Б. Жихор. Київ : УБС НБУ, 2014. 516 с.

19. Економічна безпека підприємств : підручник / В. Л. Ортинський, І. С. Керницький, З. Б. Живко та ін. Київ : Алерта, 2011. 704 с.

20. Економічний ризик : методи оцінки та управління : навч. посібник / Т. А. Васильєва, С. В. Леонов, Я. М. Кривич та ін. ; під заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої, канд. екон. наук Я. М. Кривич. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. 208 с.

21. Івченко І. Ю. Економічні ризики : навч. посібник. 3-тє вид., доп. Київ : Центр навчальної літератури, 2014. 304 с.

22. Кавун С. В., Пилипенко А. А., Репко Д. О. Економічна та інформаційна безпека підприємств у системі консолідованої інформації : навч. посібник / Харківський національний економічний університет. Харків : ХНЕУ, 2013. 364 с.

23. Калініченко З. Д. Ризик-менеджмент : навч. посібник. Дніпро : ДДУВС, 2021. 224 с. URL : <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5854/1/1%20Калініченко%203%20РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ%20Навч%20посіб.pdf> . (дата звернення: 12.05.2021 р.).

24. Кігель В. Р. Ризикологія : теоретичні основи та прикладні задачі, моделі і методи : навч. посібник для студ. екон. спец. Київ : Міленіум, 2017. 230 с.

25. Кондрашихін А. Б. Теорія та практика підприємницького ризику : навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2016. 224 с.

26. Кривов'язюк І. В., Смерічевський С. Ф., Кулик Ю. М. Ризик-менеджмент логістичної системи машинобудівних підприємств : монографія. Київ : Кондор, 2018. 200 с.

27. Лещинський О. Л., Школьний О. В. Економічний ризик та методи його вимірювання : навч. посібник. Харків : Дельта, 2015. 187 с.

28. Маркіна І. А., Біловол Р. І., Власенко В. А. Менеджмент організації : навч. посібник / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Вищий

навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». Київ : Центр учбової літератури, 2013. 248 с.

29. Мороз В. М., Мороз С. А. Ризик-менеджмент : навч. посібник. Харків : НТУ «ХП», 2018. 140 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/39143/1/Book_2018_Moroz_Ryzyk_menedzhment.pdf . (дата звернення: 16.05.2021 р.).

30. Мороз В. М., Мороз С. А. Ризик-менеджмент : навч. посібник. Київ : Кондор, 2019. 140 с.

31. Нечипорук Л. В. Ризик-менеджмент : конспект лекцій. Харків : Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2019. 100 с.

32. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків : навч. посібник / М. Д. Балджи, В. А. Карпов, А. І. Ковальов та ін. Одеса : ОНЕУ, 2013. 670 с.

33. Організація та управління системою економічної безпеки підприємства : навч.-метод. посібник / З. Б. Живко, О. В. Черевко, Н. В. Зачосова, М. О. Живко, О. Б. Баворовська, В. О. Занора ; за ред. З. Б. Живко. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2019. 120 с.

34. Подольчак Н. Ю., Карковська В. Я. Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки : навч. посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 267 с.

35. Посохов І. М. Управління ризиками у підприємстві : навч. посібник. Харків : ХНЕУ, 2015. 220 с.

36. Рішук Л. І. Управління ризиками : конспект лекцій. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ. 2020. 68 с.

37. Рішук Л. І. Управління ризиками : практикум. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ. 2020. 47 с.

38. Соломіна Г. В. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства : навч. посібник. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. 234 с.

39. Старостіна А. О. Ризик-менеджмент : навч. посібник. Київ : Кондор, 2018. 220 с.

40. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Ризик-менеджмент : теорія і практика : навч. посібник. Київ : ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2014. 200 с.

41. Управління економічною безпекою підприємства : конспект лекцій / уклад. О. В. Роженько ; Мін-во освіти і науки України ; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2016. 136 с.

42. Управління ризиками [Електронний ресурс] : навч. наочний посібник / М. О. Кравченко, К. О. Бояринова, К. О. Копішинська ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 432 с. URL : <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/43528> . (дата звернення: 29.11.2021 р.).

43. Шимановська-Діанич Л. М., Власенко В. А. Організаційно-економічний механізм управління розвитком підприємств та організацій споживчої кооперації України : теорія і практика : монографія. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2010. 341 с.

44. Ястремський О. І. Моделювання економічного ризику : навч. посібник. Київ : Либідь, 2012. 176 с.

45. Moskvitin E., Vlasenko V., Shved O., Ryzhova V., Goncharenko O. Controlling in quality assurance and internal coordination of entrepreneurship activity. *Academy of Entrepreneurship Journal*. 2020. Volume 26. Issue 3. PP. 1–7. URL : <https://www.abacademies.org/articles/Controlling-in-quality-assurance-and-internal-coordination-of-entrepreneurship-activity-1528-2686-26-3-367.pdf> . (дата звернення: 11.04.2021 р.).

46. Vlasenko V. A. Principled approach to the formation of anti-crisis program of enterprise development in the conditions of transformation processes. *Економічний простір. Збір. наук. праць / ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»*. Дніпро : ПДАБА, 2021. № 170. 88 с. С. 39–43. URL : <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/902/874> ; <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11245> . (дата звернення: 12.04.2021 р.).

47. Vlasenko V. A. Features of the implementation of risk management program as a tool of enterprises development management system in the new economy. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. Суми : СНАУ, 2021. Вип. 4 (90). 60 с. С. 17–23. URL : <https://snaujournal.com.ua/index.php/journal/article/view/244/155> ; <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/123> . (дата звернення: 12.04.2021 р.).

Додаткові

48. Василевич Л. Ф., Маловик К. М., Смирнов С. Б. Кількісні методи прийняття рішень в умовах ризику : навч. посібник. Севастополь : СНУЯЕІП, 2012. 232 с.

49. Власенко В. А., Селезько В. І. Особливості формування ефективної системи ризик-менеджменту на підприємстві в умовах трансформації національної економіки. *Сучасний менеджмент : тенденції, проблеми та перспективи розвитку* : збірник тез доповідей VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 3 грудня 2021 р.). Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2021. 262 с. С. 19–21. URL : <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/12318> . (дата звернення: 18.12.2021 р.).

50. Гринчуцька С. В. Моделювання ризиків в економіці та бізнесі : конспект лекцій. Тернопіль : ТНТУ, 2014. 88 с.

51. Економічна безпека підприємства : навч.-метод. посібник для студ. вищих навч. закладів / уклад. І. В. Яцишина. Кам'янець-Подільський : МЕДОБОРИ-2006, 2016. 86 с.

52. Економічна безпека бізнесу : навч. посібник / Г. О. Швиданенко та ін. ; за заг. ред. проф., засл. працівника освіти України Г. О. Швиданенко ; ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана». Київ : КНЕУ, 2011. 510 с.

53. Козаченко Г. В. Система економічної безпеки : держава, регіон, підприємство : монографія. Луганськ : Еталон, 2010. 282 с.
54. Малюта Л. Я. Семіотика вирішення проблем ресурсно-економічної безпеки : колективна монографія. Тернопіль : ТОВ «Тернограф», 2013. 306 с.
55. Маркіна І. А., Таран-Лала О. М., Гунченко М. В. Контролінг для менеджерів : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 304 с.
56. Михайленко В. М. Формування організаційного потенціалу розвитку економічної безпеки підприємств : монографія. Львів : Українська акад. друк., 2010. 224 с.
57. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків : навч. посібник / за заг. ред. Л. І. Донець. Київ : ЦУЛ, 2012. 472 с.
58. Отенко І. П., Іващенко Г. А., Воронков Д. К. Економічна безпека підприємства : навч. посібник. Харків : Вид. ХНЕУ, 2012. 262 с.
59. Правдюк Н. Л., Мулик Т. О., Мулик Я. І. Управління фінансовою безпекою підприємств : обліково-аналітичний аспект : монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. Н. Л. Правдюк. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 224 с.
60. Система ризик-менеджменту в банках : теоретичні та методологічні аспекти : монографія / за ред. В. В. Коваленко. Одеса : ОНЕУ, 2017. 304 с.
61. Фінансова безпека підприємства : навч. посібник / Т. Б. Кузенко, Л. С. Мартюшева, О. В. Грачов, О. Ю. Литовченко. Харків : Вид. ХНЕУ, 2010. 304 с.
62. Фінансово-економічна безпека підприємств України : стратегія та механізми забезпечення : монографія / Т. Г. Васильців та ін. ; за ред. Т. Г. Васильціва. Львів : Ліга-Прес, 2012. 386 с.

Розділ 7. Програмне забезпечення навчальної дисципліни

1. Загальне програмне забезпечення, до якого входить пакет програмних продуктів Microsoft Office.
2. Спеціалізоване програмне забезпечення комп'ютерної підтримки освітнього процесу з навчальної дисципліни, яке включає перелік конкретних програмних продуктів: мультимедійні презентації, програмний засіб «OpenTest 2.0». Тестування проводиться під час проведення занять (поточний контроль) і під час підсумкового контролю знань.
3. Дистанційний курс «Ризик-менеджмент та управління безпекою бізнесу», який розміщено у програмній оболонці Moodle на платформі Центру дистанційного навчання ПУЕТ (<https://el.puet.edu.ua/>)